

РОЗВИТОК ТЕХНІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ УЧНІВ ПТНЗ

У статті розкривається роль технічної творчості у професійному становленні учнів ПТНЗ, описано основні компоненти методики розвитку технічної творчості та шляхи її реалізації. Ключові слова: технічна творчість, учень ПТНЗ, методика, завдання, теоретичний і практичний етапи.

Зміст професійної підготовки в сучасному професійно-технічному навчальному закладі зазнає великих змін завдяки запровадженню

121

Державних стандартів професійно-технічної освіти, метою яких є закласти основи підготовки молоді, до трудової діяльності в нових економічних умовах, сприяти вихованню і розвитку ініціативної, творчої особистості, процесу її самовизначення і самореалізації в майбутній професійній діяльності. Зростання вимог до рівня підготовленості випускника професійної школи змушують викладачів шукати шляхи активізації пізнавальної діяльності учнів, формувати в них внутрішні потреби неперервного поповнення знань, самоосвіти. У сфері професійно-технічної освіти нагальні завдання та перспективи розвитку визначено в Конституції України, Законах України «Про освіту», «Про професійно-технічну освіту», в Національній доктрині розвитку освіти в Україні, Концепції професійно-технічної (професійної) освіти. Значні можливості у розв'язанні цих завдань надає позаурочна діяльність у ПТНЗ. Формування теоретичних знань і практичних навичок учнів ПТНЗ у позаурочний час постійно перебували в епіцентрі уваги науковців, методистів і педагогів. Зокрема, питання удосконалення навчально-виховного процесу в професійно-технічних навчальних закладах розглядали Л.А. Волович, В.Ф. Башарін, В.Ф. Боярчук, О.С. Дубинчук, М.І. Думченко, К.П. Катханов, А.О. Кирсанов, О.М. Новиков, П.М. Новиков, В.І. Паламарчук, В.А. Скакун, Г.М. Цибульська та ін.). Дослідження з техніки, технічної творчості, дослідництва проводили такі учені: Ю.К. Бабанський, О.І. Бугайов, В.А. Горський, Д.М. Комський, І.Ф. Раздималін, І.П. Євдокименко, В.Г. Розумовський, А.В. Шапіро та ін. Метою статті є розкриття основних компонентів методики розвитку технічної творчості учнів ПТНЗ та шляхів її реалізації. Розглядаючи питання психології конструкторської діяльності В.А.Моляко вказує, що творчість – процес людської діяльності, що створює якісно нові матеріальні і духовні цінності [3]. Творчість являє собою виниклу в праці здатність людини з матеріалу, що доставляється дійсністю, творити (на основі пізнання закономірностей об'єктивного світу) нову реальність, що задовольняє різноманітним суспільним потребам. У роботах Д.М.Комського, В.А.Моляко, Г.Я.Сафронової, Ю.С.Столярова та ін. технічна творчість розглядається як ефективний засіб виховання, цілеспрямований процес навчання і розвитку творчих здібностей учнів у результаті створення матеріальних технічних об'єктів з ознаками корисності і новизни [3, 6, 7]. На думку В.Д.Путіліна, результат творчої діяльності учнів ПТУ – комплекс якостей творчої особистості, розвиток яких можна розглядати як основні завдання технічної творчості: розумова активність; прагнення добувати знання і формувати уміння для виконання практичної роботи; самостійність у рішенні поставленої задачі;

працьовитість ; винахідливість ін . На основі аналізу психолого -педагогічних досліджень і досвіду роботи гуртків технічної творчості в ПТНЗ Г.Я.Сафронова прийшла до висновку , що

122

технічна творчість виступає засобом формування професійної майстерності учнів ПТНЗ , створює умови для розвитку технічного мислення учнів , а також сприяє придбанню досвіду технічної творчої діяльності , що надзвичайно важливо для майбутнього робітника [6]. У свою чергу , В.А.Горський , Д.М.Комський , Г.В.Красильникова , В.Д.Путілін наголошують , що мета навчання учнів ПТНЗ основам творчої праці – розбудити інтерес , а потім створити і закріпити творче відношення до професійної діяльності , що виражається в активній раціоналізаторській і винахідницькій діяльності [1, 4, 6]. Таке навчання формує підвищений інтерес до своєї професії , потребу в постійному пошуку невикористаних резервів , у прискореному приведенні їх у дію через удосконалювання технології виконуваної роботи , через поліпшення чи створення нових пристосувань , інструментів тощо . Основи технічної творчості , орієнтовані на виховання творчого відношення до праці , повинні сформувати в учнів ПТНЗ якісно нове уявлення про трудовий процес , сприяти прискоренню професійного росту . Викладачі , майстри виробничого навчання , керівники гуртків , які здійснюють розвиток технічної творчості учнів ПТНЗ , повинні враховувати рівень та можливості просування кожного учня у цьому процесі . У роботі Г.В.Красильникової приведено розроблену шкалу творчої підготовленості учнів . Рівень 1. Учень може виготовляти виріб за заданою документацією із внесенням часткових змін у креслення , схему , спрямованих на удосконалення форми виробу чи раціональне розташування деталей та ін . Рівень 2. Учневі доступне виготовлення виробів з доконструюванням і самостійним внесенням змін у пред 'явлену технічну документацію чи окрему схему . Рівень 3. Учень справляється з виготовленням виробів з попереднім конструкторським оригінальним удосконаленням і самостійним внесенням змін у технологічну документацію чи схему . Рівень 4. Учень посилює самостійна технологічна розробка оригінальної конструкторської ідеї виробу (пред 'явленої керівником) і його виготовлення . Рівень 5. Учень здатний самостійно обґрунтувати і сформулювати оригінальну конструкторську чи раціоналізаторську ідею виробу , розробити документацію і виготовити виріб [4]. Розкриваючи питання використання сучасних методів організації технічної творчості учнів ПТУ в позаурочній діяльності В.А.Горський , Д.М.Комський , М.В.Мельник , В.Д.Путілін зупиняються на таких основних формах технічної творчості : бригада раціоналізаторів , технічний гурток , творче завдання , учнівське конструкторське бюро , передвипускна виробнича практика , екскурсії на виставки наукових досягнень тощо [1, 2, 5]. Методику ж роботи інженера -педагога по формування творчих умінь учнів ПТНЗ детально описують Д.М.Комський , Г.В.Красильникова ,

123

Ю.С.Столяров [4, 7]. На їх думку вона повинна містити в собі наступні основні компоненти . 1. Формування в учнів із самого початку навчання професії інтересу до творчої діяльності . 2. Виховання в учня і постійна підтримка в ньому віри у власні творчі сили . 3. Спонування учнів до самостійного одержання необхідної інформації , нових

знань . 4. Розвиток індивідуальної творчої активності учнів шляхом включення кожного з них в удосконалення нескладних технологічних операцій . 5. Демонструючи нові прийоми виконання технологічних операцій у процесі виробничого навчання , майстер виробничого навчання повинен пропонувати учням задачі з їх удосконалення , тим самим сприяючи їхній постійній спрямованості на творче осмислення дійсності . 6. Введення в процес підготовки майбутніх робітників « ситуацій утруднення », що припускають рішення виробничої ситуації в скрутних умовах , наприклад , при відсутності того чи іншого інструмента чи устаткування . 7. Розвивати технічну уяву як основу будь-якої творчості , у тому числі і технічної . 8. Включення учнів у конструкторську діяльність , що може здійснюватися , наприклад , шляхом залучення в роботу гуртків і клубів технічної творчості , дотримуючи при цьому добровільність їхнього відвідування . 9. Постійне орієнтування учнів на пошук в технологічному процесі « вузьких місць », тобто таких його елементів , які можна удосконалити . Для підвищення ефективності діяльності з розвитку технічної творчості у учнів ПТНЗ педагоги повинні вирішувати такі завдання :

- забезпечення атмосфери безпеки в колективі ;
- комфортних умов для навчання та виховання учнів ;
- сприятливого морально -психологічного клімату в групі (гуртку) ;
- організація різноманітної творчої та суспільно значущої діяльності учнів ;
- створення умов для успішного самоствердження кожного учня в суспільно корисній діяльності ;
- стимулювання та підтримка творчого розвитку обдарованих дітей ;
- здійснення індивідуальної педагогічної підтримки ;
- організація педагогічного супроводу учня в навчанні за індивідуальною освітньою траєкторією ;
- забезпечення педагогічно обґрунтованого вибору форм , засобів і методів навчання та виховання учнів ;
- організація участі у фестивалях , творчих конкурсах , проєктній , науково -дослідницькій діяльності .

Навчально -виховний процес з розвитку технічної творчості учнів ПТНЗ переважно складається з теоретичного та практичного етапів . На теоретичному етапі визначаються основні напрямки роботи . Визначається тема та мета виготовлення того чи іншого об'єкту , збір інформації про об'єкт (його призначення , будову , застосування) . Підбір та вивчення інформації про

124

об'єкт вимагає більш глибоких знань з таких предметів як : матеріалознавство , слюсарні роботи , будова тракторів і автомобілів , технічне обслуговування та ремонт машин , технічне креслення , електротехніка . Вже на теоретичному рівні учнів захоплюють порівняльні характеристики , як з будови об'єкту так і його експлуатаційних властивостей , галузях застосування . Проходить обговорення при якому учні самі визначають необхідність , актуальність , практичність у використанні , економічності матеріалів для виготовлення об'єкту творчої роботи . Практичний етап включає в себе безпосереднє виконання запланованих робіт . Нове в технічній творчості учнів , в основному , носить суб'єктивний характер . Учні часто винаходять вже винайдене , а виготовлений виріб або ухвалене рішення є новим тільки для його творця , проте педагогічна користь творчої праці безперечна . Результат творчої діяльності учнів – комплекс якостей творчої особи : розумова активність , прагнення здобувати знання і формувати уміння для виконання практичної роботи , самостійність в рішенні поставленої задачі , цілеспрямованість , працьовитість , винахідливість .

ЛІТЕРАТУРА : 1. Горский В.А., Комский Д.М., Раздымалин И.Ф. Внеклассная работа по техническому творчеству и сельскохозяйственному опытничеству / В.А. Горский , Д.М.Комский , И.Ф.Раздымалин . – М.: Просвещение , 1985. – 302 с. 2. Мельник М.В. Використання сучасних методів організації технічної творчості учнів ПТУ в позаурочній діяльності / М.В.Мельник // Актуальні проблеми трудової і професійної підготовки молоді // Матер . наук . конф . викладачів , аспірантів , здобувачів , студентів педагогічно -індустріального ф- ту . – Вінниця : державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського , 1998. – Випуск IV. – С. 75-77. 3. Моляко В.А. Психология конструкторской деятельности / В. А. Моляко . – М. : Машиностроение , 1983. – 134 с. 4. Професійна педагогіка ./ Красильникова Г В. [Електронний ресурс]. - URL: http://lubbook.net/book_303_glava_14_Tema_12.Tekhn_ichna_tvorch_i.html. 5. Путилин В.Д. Развитие творческой активности учащихся профтехучилищ в учебное и внеучебное время / В.Д.Путилин . – М., 1983. 6. Сафронова Г.Я. Техническое творчество – средство формирования профессионального мастерства учащихся ПТУ : Методические рекомендации /Г.Я.Сафронова . – М., 1990. – 79 с. 7. Техническое творчество учащихся : Учеб . пособие для студентов пединститутов и учащихся педучилищ по индустр .-пед . спец ./ Под ред . Ю.С. Столярова , Д.М. Комского . – М.: Просвещение , 1989. – 223 с.